

Jussi Lassila, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VENÄJÄN DUUMANVAALIT 2021

KREMLIN YLIVOIMA SAAVUTETTIIN ENNENNÄKEMÄTTÖMÄLLÄ PAINOSTUKSELLA JA VILPILLÄ

Valtapuolueen ylivoimaisen enemmistön säilyttäminen on Kremlille pakkomielle kansalaisten kasvaneesta tyytymättömyydestä huolimatta. Räikeän vilpin värittävä vaalitulos vähentää entisestään hallinnon yhteyttä kansaan.

Venäjän duumanvaalit järjestettiin ensimmäistä kertaa kolmipäiväisinä 17.–19. syyskuuta. Tavoitteeksi asetettu perustuslaillinen kahden kolmasosan enemmistö duumassa saavutettiin, vaikka niin *Yhtenäisen Venäjän* kannatus, ovensuukyselyt kuin ääntenlaskun alkuvaihekin viittasivat ainoastaan suurimman puolueen asemaan ja tässä tapauksessa vähintään selkeään arvovaltatappioon. Vaaleissa saavutettiin piste, jossa Kreml ei luota enää oppositiolle räätälöityyn vähemmistörooliin *Yhtenäisen Venäjän* lainmukaisuuden osoittamisessa.

Keskeistä tämän vuoden vaaleissa oli edellisten, vuoden 2016 vaalien tavoin 450 duumanpaikan jako liittovaltiollisiin listavaalipiireihin (225 paikkaa) ja yhden henkilön vaalipiireihin (225 paikkaa). Kaikkien paikkojen jakaminen

listavaalipiirien kautta olisi johtanut tänä vuonna vääjäämättömästi kahden kolmasosan enemmistön menettämiseen. Näin tapahtui vuoden 2011 vaaleissa. Tästä syystä 225 ehdokkaan valitseminen yhden henkilön vaalipiireistä on minimoinut listavaalipiirien mahdolliset riskit.

”Oikeanlaisten” vaalipiirien asettaminen tietyille alueille yhdistettynä hallinnollisiin pakkokeinoihin ja näennäisdemokraattisiin innovaatioihin, eli useampaan äänestyspäivään ja sähköiseen äänestämiseen, tähtäsivät *Yhtenäisen Venäjän* ehdottoman valta-aseman turvaamiseen. Näiden keinojen avulla vilppi on helpompaa kätkeä tekemällä riippumaton vaalitarkkailu monin paikoin mahdottomaksi. Tuhannet rekisteröidyt ilmoitukset vilpistä

kuitenkin osoittavat, että kansalaisyhteiskunta kykenee paljastamaan vilpin vaikeutuvista olosuhteista huolimatta.

Vaalien keskiössä olivat *Yhtenäisen Venäjän* edellytykset ja tavat saavuttaa perustuslaillinen enemmistö voimakkaasti laskeudesta kannatuksesta huolimatta. On selvää, että mikäli opposition ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset olisivat vapaammat, lopputulos Kremlille olisi ollut aivan toinen kuin alustava virallinen tulos, 324 paikkaa 450:stä.

Ainoa tappio, johon Kreml näyttäisi taipuvan, on luopuminen vuoden 2016 vaaleissa saavutetusta 343 paikasta. On kuitenkin hyvä muistaa myös, että elokuussa 2021 *Yhtenäisen Venäjän* kannatus oli vain noin 27 prosenttia jopa valtiollisissa mielipidekyselyissä.

Putinin kannatus on puolestaan laskenut viiden vuoden takaisesta lähes 20 prosenttia.

Toinen vaalien keskeinen kysymys liittyi vankilassa viruvan Aleksey Navalnyn laittomaksi määrätyn verkoston edellytyksiin markkinoida ”älykäs äänestämistä”, eli äänten keskittämistä yhden henkilön vaalipiireissä Kremlin ehdokkaan voittamiseksi. Edellisissä aluevaaleissa vuosina 2019 ja 2020 älykäs äänestäminen tuotti tulosta. Menetelmän saavutuksiin lukeutuu muun muassa Venäjän kommunistisen puolueen aseman vahvistuminen. Puolueen kasvanut kannatus on liittynyt sosioekonomiseen tyytymättömyyteen, protestiäänestämiseen sekä puolueen vahvaan organisaatioon eri puolilla maata.

Tämän vuoden vaaleissa älykkään äänestämisen ilmeinen menestyminen esimerkiksi Moskovan 15:ssä yhden henkilön vaalipiirissä osoittautui hallinnolle mahdollottomaksi hyväksyä. Opposition ehdokkaat olivat vahvoilla 12 piirissä, mutta sähköisen äänestämisen tulosjulkistusten jälkeen oppositio hävisi kaikki 15 piiriä. Pietarissa tulokset olivat samansuuntaisia. Lopullisten tulosten julkistamisen viivyttely ja Yhtenäisen Venäjän keskeisten henkilöiden puuttuminen puolueen vaalijuhlasta viittavat vähintään Kremlin odotusten vastaiseen tulokseen.

Kremlin myötävaikutuksella perustettujen pienpuolueiden ensisijainen tehtävä on viedä ääniä systeemioppositiolta, mutta jäädä läpikäynnin vaadittavan viiden prosentin äänikynnyksen alle. *Novye ljudi (Uudet ihmiset)* -puolueen todennäköinen pääsy duumaan on pieni yllätys ja tahaton seuraus Kremlin *hajota ja hallitse* -politiikasta.

Ennennäkemättömän sorron ja räikeän vilpin siunaama vaalitulos vähentää entisestään Kremlin mahdollisuuksia saada tietoa kansalaisten tyytyväisyydestä maan politiikkaan. Kasvavalta joukolta kansalaisia on viety oikeus asettua ehdolle vaaleissa. Nyt kun tavoite on saavutettu, on vaikea perääntyä poliittisen sorron tieltä, koska riskejä ei haluta ottaa tulevissa vaaleissa. Toisaalta kansalaisten tyytymättömyyden syventyessä vaalitappion riski on todellinen, jos prosessi haluttaisiin muuttaa vapaammaksi. Tämänkin vuoksi vaalien syvenevä taantuminen räikeäksi poliittisen vallan rituaaliksi on todennäköisempää kuin regimin valmius antaa aidolle poliittiselle kilpailulle tilaa.

Putinin asemaan liittyvät rajapyykit ovat Venäjän nykyisten vaalien tärkein kysymys. Duuman tulee pysyä ehdottoman alisteisena presidentin vallan toteuttajana, ja myös aluevaaleissa mitataan alueiden lojaaliutta presidentille.

Vuoden 2016 duumanvaaleissa tärkeintä oli turvata vuoden 2018 presidentinvaalien asetelma ja vuoden 2020 perustuslakiprojekti. Tämän vuoden vaaleissa saavutettiin vuoden 2024 tavoite: Putinin ensimmäinen uuden perustuslain takaama jatkokausi. Tulevaisuus on alustavasti turvattu, koska mitään riskejä Kremlin ulkopuolisista poliittisista vaihtoehdoista ei suoda.

Samalla kun Venäjän vaalit käyvät yhä toivottomammiksi kasvavalle joukolle tyytymättömiä kansalaisia, lännen ei tule alistua Kremlin pyrkimykseen pitää yhä röyhkeämmiksi käyviä kansalaisoikeuksien loukkauksia Venäjän sisäisenä asiana. Venäjän oikeusvaltiokehityksen ja kansalaisyhteiskunnan tilan tulee olla entistä vahvemmin esillä lännen Venäjä-suhteissa. Venäjän hallinnon vaatimuksiin taipuneet Google ja Apple sensuroivat Navalnyn älykkään äänestämisen sovelluksen alustoiltaan. Tämä on ensimmäinen vakava varoitus Venäjän kansalaisyhteiskunnan keskeisimmän henkireiän – vapaan internetin – toimintaedellytyksille jatkossa. Lännessä virinnyt keskustelu sosiaalisen median poliittisesta kontrollista ei saa olla keppihevonen autoritääristen hallintojen poliittisen sensuurin vaatimuksille. /